

Lina Pliško

ROMANIZMI U HRELJIČKOJ SPAVAĆOJ SOBI¹

dr. sc. Lina Pliško, Filozofski fakultet, lplisko@unipu.hr, Pula

izvorni znanstveni članak

UDK 811.163.42'282'373.45:811.13

rukopis primljen: 14. 9. 2016.; prihvaćen za tisak: 15. 12. 2016.

U radu se prikazuje neposredna etimologija (etymologia proxima) dvadesetak romanizama iz semantičkog polja namještaja (5), dijelova kreveta (4), krevetnine (5) te uporabnih i dekorativnih predmeta (6) u spavaćoj sobi. Leksemi su prikupljeni terenskim istraživanjem u mjesnome govoru Hreljića, a njihove su potvrde potražene u rječnicima sjevernojadranskoga (Boljun, Grobnik, Labin, Medulin, roverski govori) i južnijega jadranskoga, otočnoga, areala (Ugljan, Pag, Brač, Hvar).

Zaključuje se da su romanizmi prikupljeni u Hreljićima najvećim dijelom posuđenice iz istromletačkoga govora, istarske varijante venecijanskoga dijalekta, koji je stoljećima uživao status koinèa, zajedničkoga govora između hrvatskoga (čakavskoga) i talijanskoga stanovništva na istarskome poluotoku. Prikupljeni mletacizmi i danas su dobro očuvani u govoru Hreljića, ali i u drugim čakavskim govorima Istre, Kvarnera i jadranskih otoka.

Ključne riječi: *neposredna etimologija; etymologia proxima; čakavski leksik; Hreljići; jugozapadni istarski dijalekt; romanizmi*

1. Uvod

Hreljići od 1991. teritorijalno i administrativno pripadaju istarskoj općini Marčana, a do 1991. bili su dijelom susjedne općine Barban. U općini Marčana prema posljednjem popisu stanovnika 2011. živi 4.206 stanovnika.²

Prema istraživanjima L. Pliško (2007: 123–136) govor Hreljića pripada jugozapadnome istarskome dijalektu³. To je govor ikavskoga refleksa jata, očuvanih starih suglasni-

¹ Ovaj je rad sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom IP-2014-09-1946 (Dijalektološka i jezičnopovijesna istraživanja hrvatskoga jezika, voditelj: prof. dr. sc. Josip Lisac).

² Više na <http://www.marcana.hr/> (posjet 1. 9. 2016.).

³ Jugozapadni istarski dijalekt nastao je u Istri tijekom 16. i u prvoj polovici 17. stoljeća kada je Mletačka Republika, zbog čestih epidemija kuge i ratnih razaranja, na opustjela područja poluotoka naseljavala stanovnike

kih skupina **zdj*, **zgj*, **dj*, **tj*, **čr* te štakavskoga odraza stare suglasničke skupine **stj*, novijega tronaglasnoga sustava, srednjega *č*, ovjerena je prisutnost zamjenice *ča* i njezinih oblika, prelazak **vb* > *u*, očuvane su zamjene **ę* > *a* u malom broju leksema te prelazak **q* i *l̥* > *u*, finalno *-l* prelazi u (*j*)*a*, zabilježene su mijene šumnika u zatvorenu slogu, rotacizam u glagolu *moći*, prelazak *ra* > *re* u glagolima *krasti* i *rasti*, čakavski kondicional glagola *biti*, neokrnjeni infinitiv i mnoge druge jezične značajke koje govor Hreljića povezuju sa susjednom južnom podskupinom barbanskih mjesnih govora (Pliško, 2007: 133; Pliško 2000: 162–167), ali i susjednih marčanskih govora (Pliško, 2007: 133).

U leksički sloj Hreljića, koji je najpropulzivniji jezični sloj, kao i u leksik mnogih drugih čakavskih idioma u Istri, na Kvarneru, hrvatskom priobalju i otocima, prodrli su mnogi romanizmi (ponajviše mletacizmi) zahvaljujući višestoljetnim kulturnim, političkim, trgovačkim i drugim kontaktima s Mletačkom Republikom⁴.

Jezično pomlećivanje Istre započinje u 11. stoljeću zahvaljujući razvoju trgovine. Intenzivira se nakon mletačkoga osvajanja Istre, u 14. stoljeću. Tada istromletački postaje jezikom kulture, administracije i trgovine, dakle zajednički je govor „koinè” na području cijele Istre sve do druge polovice 20. stoljeća kada tu funkciju preuzima hrvatski jezik.

U 16. st., kada je mletački dio Istre demografski opustošen zbog ratova i epidemija kuge, počinje plansko naseljavanje, ponajviše s hrvatskoga prostora. Sredinom 17. stoljeća u Istru stiže novi val hrvatskih prebjega pred Turcima koji se naseljavaju pretežno na selu, dok se u gradove naseljava manji broj Talijana. U gradovima je upravni jezik bio talijanski pa su novi gradski doseljenici, čak i Hrvati, prihvaćali taj jezik (Karaman 1980: 242). Venecijanski jezik postaje kolokvijalnim jezikom sporazumijevanja između čakavaca i Talijana, a talijanski jezik postaje jezikom kulture. U 19. st., zbog važnosti tršćanske luke u Austro-Ugarskoj Monarhiji, tršćanski mletački postaje važnim dijelom jezične raznolikosti istarskoga poluotoka.

iz svojih južnih posjeda: Dalmacije, Hercegovine, Crne Gore, Albanije, Cipra, Nauplije, Malvazije... Taj je dijalekt, prema Josipu Lisicu, oformljen „vjerojatno u zaleđu Makarskoga primorja” (Lisac 2009: 62), gdje se govorilo pretežno štokavski, neznatno čakavski, a glavna su obilježja štakavizam i *-a* u glagolskom pridjevu radnom te nenovoštokavska akcentuacija. Lisac smatra da su se iseljenici na putu zadržavali na šibensko-zadarskom području, gdje su sigurno primili nešto čakavskih crta te da je blaga daljnja čakavizacija slijedila u Istri (Isto, 680–682).

⁴ Barban je pod mletačku vlast potpao 1516. godine kada se predao Veneciji, nakon niza teških godina pogođenih glađu, ratnim razaranjima, pljačkanjima u ratu između Austrije i Venecije. Ratne su nedaće uništile gospodarstvo Barbanštine, ali i dovele do smanjenja broja stanovnika koji su umirali na bojištu ili tražili spas u bijegu na manje ugrožena područja. Prema M. Bertoši kolonizacijska politika Mletačke Republike odrazila se i na Barbanštinu (Bertoša 1995: 677–683). On u dokumentima iz toga doba, uz starinačka prezimena, nalazi i nova doseljenička, „često neistarske i izvanistarske provenijencije” (Isto, 680–682). Godine 1535. Barban i Rakalj prodani su poznatoj mletačkoj obitelji Loredan pod čijom su vlašću bili do dolaska Francuza 1805.

2. Metodologija istraživanja

Cilj je ovog istraživanja bio popisati i etimološki obraditi romanizme iz semantičkog polja za namještaj, dijelove kreveta, krevetninu te uporabne i dekorativne predmete u spavaćoj sobi u mjesnome govoru Hreljića. Građa je prikupljena ispunjavanjem autorskoga upitnika te razgovorom s obavjesnicama – Jolandom Rojnić (rođ. 1929.) i Evelinom Radolović rođ. Rojnić (rođ. 1950.). Prikupljenim romanizmima odredili smo neposrednu etimologiju (*etymologia proxima*) vođeni metodološkim postupkom Žarka Muljačića, koji ističe ispravnost određivanja podrijetla riječi iz jezika davatelja, dakle, pretpostavljenoga zadnjeg jezika odakle su riječi preuzete (Muljačić 1998: 269). U ovome se radu nećemo baviti krajnjom etimologijom (prema Muljačiću, *etymologia remota*), koja seže u dublju povijest pojedinih riječi pokušavajući pronaći njihovo prvotno podrijetlo.

Za dokazivanje neposredne etimologije čakavskih romanizama leksičkim potvrđama izabrali smo sljedeće dijalekatne rječnike mletačkoga repertoara:

1. za venecijanski

Giuseppe Boerio: *Dizionario del dialetto veneziano*, Premiata tipografia di Giovanni Cecchini edit., Venezia 1856. (pretisak 1998) (DDV)

2. za istromletački

Enrico Rosamani: *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istria, in Dalmazia, a Grado e nel Monfalconese*. LINT, Trieste 1999. (VG), koji bilježi riječi ovjerene u pokrajini Venezia Giulia, u Istri, Dalmaciji, Gradu i Monfalconeu.

Prikupljene romanizme u Hreljićima, usporedili smo s jednakim oblicima u čakavskim govorima Istre (Medulin, boljunski govori, Labin, roverski i okolni govori), govorom Grobnika te govorima jadranskih otokâ (Pag, Ugljan, Hvar, Brač) na kojima se od 2000. odvija vrlo živa leksikografska djelatnost.

Ovjere za čakavske govore sjevernojadranskoga areala potražili smo u sljedećim rječnicima:

1. Ivan Francetić: *Rječnik boljunskih govora*⁵. Sveučilište Jura Dobrile u Puli, Pula, 2015. (RB)
2. Iva Lukežić, Sanja Zubčić: *Grobnički govor XX. stoljeća*. Katedra Čakavskog sabora Grobinščine, Grobnik 2007. (RG)
3. Slavko Kalčić, Goran Filipi, Valter Milovan: *Rječnik roverskih*⁶ *i okolnih govora*. Matica hrvatska Pazin, Naklada Dominović Zagreb, Znanstvena udruga Mediteran, Pula 2014. (RR)

⁵ Rječnik je prema izvornome rukopisu uredila, priredila i popratila etimološkim komentarima Sandra Tamaro. Iz njega je, dok je još bio u rukopisu, ekscerpirala te obradila neposrednu i krajnju etimologiju romanizama iz semantičkoga polja za namještaj (Tamaro 2009: 105–122).

⁶ Roverski govori pripadaju jugozapadnom istarskom dijalektu. Njima se govori u sljedećim mjestima: Juršići, Cukrići, Brščići, Bankovići, Gilešići, Pačići, Butkovići, Dokići, Mandelići, Orlići, Muškovići, Klarići,

4. Marijan Milevoj: *Gonan po nase, Rječnik labinskog govora*. Vlastita naklada, Labin 1992. (RL)
5. Marija Peruško: *Rječnik medulinskoga govora*. Mendula, Medulin 2010. (RM)

Za čakavske govore južnijega areala:

1. Ante Barbić: *Rječnik Pitava i Zavale*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb 2011. (RPZ)
2. Tomislav Maričić Kukljičanin: *Rječnik govora mjesta Kukljica na otoku Ugljanu*. Matica hrvatska Zadar, Zadar 2000. (RK)
3. Petar Šimunović: *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Golden marketnig – Tehnička knjiga, Zagreb 2009. (RBČ)
4. Silvana Vranić; Ivo Oštarić: *Rječnik govora Novalje na otoku Pagu*. Grad Novalja, Ogranak Matice hrvatske u Novalji, Filozofski fakultet u Rijeci, Novalja 2016. (RN)

Za određivanje etimologije koristili smo se rječnicima:

1. Manlio Cortelazzo, Paolo Zolli: *Il nuovo ETIMOLOGICO. Dizionario etimologico della lingua italiana. Seconda edizione in volume unico*. Zanichelli. Bologna 2008. (DELI)
2. Petar Skok: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I – IV*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1971–1974. (SKOK)

Prikupljene smo romanizme prema značenju razvrstali u četiri semantičke skupine:

1. Namještaj
2. Dijelovi kreveta
3. Krevetnina
4. Uporabni i dekorativni predmeti u spavaćoj sobi.

3. Rezultati istraživanja

3.1. Namještaj

Armarôn, m. – ormar za odjeću. Prema neposrednoj etimologiji riječ je preuzeta iz istromlet. *armar/armer*, odnosno od istromlet. uvećanice *armeron* (VG 37–38), tvorene tal. sufiksom *-on(e)*. U istom je obliku ovjerena u roverskim govorima (RR 23), u Labinu (RL 13), kao *armerôn* u Medulinu (RM 18), *armõr* boljunskim govorima (RB 4), *ãrmâr* u Grobniku (RG 150). U rječnicima južnijega areala ovjereni su ovi oblici: *armâr*, *armarûn* u Novalji (RN 118), *armarûn* u Kukljici (RK 13), *armâr*, *armarûn* na Braču (RBČ 89), na Hvaru *ormarûn* (RPZ 205).

Škicini, Stancija Grgur, Stancija Čipuli (Valpijana), Mićini, Paradiž, Sveti Kirin, Cirka, Tići i još nekim zaselcima. Isti je govor i u nekim okolnim mjestima, primjerice: Čabrunići, Režanci, Boškari, Štokovci pa su i njihovi leksemi zapisani u ovome rječniku (Kačić, Filipi, Milovan 2014: 13).

Komò, m. – komoda, ženski niski ormar s ladicama. Riječ je preuzeta iz istromlet. *comò* „cassettone” (VG 236; DDV 183). Prema Rosamaniju *comò* < fr. *commode*, udoban, praktičan, komad namještaja iznad kojega se nalazilo ogledalo. *Komò* potvrđuje Skok u Dubrovniku, na Rabu i Korčuli (SKOK II/134). Leksem je ovjeren u istome obliku i značenju u Boljunu (RB 96), u roverskim govorima (RR 120), u Medulinu (RM 103). Jednako je tako u Kukljici (*kòmo*) (RK 121), u Novalji (RN 309), na Hvaru (RPZ 127) i na Braču (RBČ 391). Leksem nije ovjeren u RL i RG.

Kašetîn, m., *škafetîn*, m., *škàfa*, ž. – ladica (komode ili kojega drugog komada namještaja s ladicama). *Kašetîn* je preuzet iz istroml. *cassetin* (VG 186) umanjica na *-in(o)* od mlet. *cassetto* „ladica” izvedenica na *-etto* od *cassa* (VG 186). Osim u Hreljićima, *kašetîn* je ovjeren u Medulinu (RM 98) i u roverskim govorima (RR 112). U tim se govorima paralelno koristi i leksem *škafetîn* (RM 227; RR 112) za ‘ladicu’. Isti je oblik ovjeren u Labinu (RL 217). Na Hvaru (RPZ 312) *škafèt*, na Braču *škafèt*, *škafètić*, *škafetîn* (RBČ 924). U roverskim govorima i *škàfa* (RR 268). U Grobniku (RG 629) i u boljunskim govorima (RB 266) *škabelîn*, m. Riječ je, dakle, preuzeta iz mlet. *scabelin* „cassettino” (VG 952); *scabelo* (DDV 615).

Skafetin iz istromletačkog *scafetin* (VG 953). Skok oblik *škàf* i *škàv* nalazi u Crmnici u značenju ‘4° fijoka’, *škàva* f ‘5° ormar’. Etimologiju izvodi od „deminutiv na tal. *-etto* < vlat. *-ittus* *škafet* m (Potomje) ‘ladica’. Od tal. *scafo* ‘guscio della nave’ < gr. *σκάφος* > lat. *scaphus*, *scapha*” (SKOK III/254).

Škabèlić, m. – noćni ormarić; ormarić koji se drži blizu kreveta. Posuđenica iz istromlet. *scabèl* „comodino” (VG 952; mlet. *scabèlo* (DDV 613) (SKOK III/397). Mletacizam se sačuvao u boljunskim govorima kao *škabiěl* (RB 266), u roverskim govorima u oblicima: *škabèja*, *škabèl*, *škabèlić* i *žgabèlić* (RR 268), *škabèja*. U Medulinu (RM 227) i Novalji *škabèl* (RN 661), a u Kukljici *škabelîn* (RK 209). U Labinu (RL 96), Grobniku (RG 317) i Kukljici (RK 122) noćni ormarić je *komodîn* (umanjica od *komo*). Na Hvaru je *komoncîn*, m. „mala komoda s jednom ladicom” (RPZ 127), a na Braču (RBČ 391) „ukrašena mala komoda”.

Špikijèra, ž. – komoda s velikim ogledalom. Mletacizam *specera* f. „specchio grande da sala” (‘veliko ogledalo u dvorani’), *specchièra* (VG 1066; DDV 685) ovjeren je samo u roverskim govorima kao *špečèra*, ž., u značenju ‘toaletni stol’ (RR 274).

3.2. Dijelovi kreveta

U Hreljićima se za *krevet* rabi slavenska riječ *pðstelja* (SKOK III/15), a dijelovi se kreveta imenuju mletacizmima.

Kučèta, ž. – prednja i stražnja drvena ili željezna strana kreveta; krevet s obodnicom. Riječ je istromletačka posuđenica *cuceta* „fusto del letto e lettino dei bestimenti” (VG 274); mlet. *cochièta*, „lettiera, ed è quell’arnese di legno che sostiene il letto su cui si dorme” (DDV 175). Podrijetlo riječi je prema Boeriju iz franc. *couchette* (DDV 175). U Skoka je ovjerena *kòčeta* (SKOK II/118), no bez etimološkoga objašnjenja. Mletacizam

kučëta zabilježen je u roverskim govorima (RR 132), *kučëta* u Medulinu (RM 109), Boljunu (RB 108), Grobniku (RG 333) i Labinu (RL 104), gdje se umanjena *kučëtica* rabi za značenje ‘dječji krevet’ (RL 104). U rječnicima južnoga areala riječ ima oblik *kočëta*, u Novalji (RN 306), na Hvaru (124), Braču (RBC 385) i *kočëta* u Kukljici (RK 119).

Paljarica, ž. – slamarica. Riječ je posuđena kao neki od mletačkih oblika, tako što je prvi dio – zamijenjen s mletačkim prijevodom *paia* – ‘slama’ – *paiàriza*, *paièriza* (VG 722), tal. *paglia* (DELI 1111). Riječ se sačuvala u Medulinu kao *pajarica* (RM 166), u roverskim govorima kao *paljarica* i *pajarica* (RR 190), *paljarica* u boljunskim govorima (RB 172), u Labinu *pajac* (RL 153), *pajarica* na Braču (RBC 631), Hvaru (RPZ 211) i Kukljici (RK 201). Riječ nije zabilježena u Grobniku i Novalji.

Štramàc, m. – madrac ispunjen vunom. Mletacizam *stramaso*, *stramazo*, „materassa” (VG 1100); *stramazzo* „Arnese da letto notissimo, ripieno di lana ed imputito. Se è ripieno di piuma dicesi *coltrice*, e nel dimin. *coltricina*” (DDV 710). Leksem *štramàc* je ovjeren u roverskim (RR 277) i boljunskim govorima (RB 275), u Medulinu (RM 233), Labinu (RL 224) i Grobniku (RG 644). U govorima južnijega čakavskoga areala leksem *štramàc* je ovjeren u istome obliku u Novalji (RN 674), u Kukljici (RK 300), na Hvaru (RPZ 318) i Braču (RBC 942).

Šüşta, ž. – podloga s oprugama za madrac. Mletacizam *susta* (DDV 724; VG 1124) kao *šüşta* potvrđen je u boljunskim (RB 279) i roverskim govorima (RR 281), u Medulinu (RM 235), u Labinu (227), Grobniku (RG 650) te na Braču (RBC 949) i Hvaru (RPZ 320). Oblik *šüşta* ovjeren je u Novalji (RN 678) i u Kukljici (RK 303).

3.3. Krevetnina

Krevetnina se u Hreljicima, osim *punjave* u značenju ‘vuneni prekrivač’, također imenuje mletacizmima. *Pönjava* je prema Skoku slavenska riječ ovjeren u Istri (Buzet, Lovran, Sovinjsko polje) i Crnoj Gori u značenju „*plahta*, *lancun*, *prostirač*, *prostirka*, *pokrivač*, *bijelj*, *gunj*”, a kao umanjica na -bc – *ponjavac*, G *ponjavca* u Vinkovcima, Srijemu, Đakovu, a kao uvećanica na -čina: *ponjavčina* u Lici, na -etina: *ponjavetina* u Vuka, na -ina *ponjavina* u Istri (SKOK III/8).

Intimëla, ž. – jastučnica. Mletacizam *intimela* (DDV 350; VG 508) ovjeren je u boljunskim (RB 74) i roverskim govorima (RR 96), u Labinu (RL 77), u Novalji (RN 270), Kukljici (RK 91), na Hvaru (RPZ 89) i Braču (RBC 303). U Medulinu je jastučnica *intima* (RM 86). U Grobniku *intima* znači „vrstu čvrstoga platna modrikaste ili crvenkaste boje, za izradu donjih jastučnica, madraca i slamarica” (RG 283), a jastučnica je *kušinëlnica*/*kušinërnica* (RG 337).

Kôltra, ž. – poplun (deblji prekrivač za krevet). Mletacizam *coltra* „*coperta da letto imbottita*” (VG 233; DDV 182) kao *kôltra* ovjeren je u Medulinu (RM 102), u roverskim govorima (RR 119), u Grobniku (RG 316), u Labinu (RL 95), u Boljunu *kuôltra* u značenju „tanki prekrivač za krevet” (RB 110–111). U Novalji na otoku Pagu *poplun* se također naziva *kôltra* (RN 308) kao i na Braču *kôltra* (RBC 389) i Hvaru (RPZ 126). Riječ u ovakvom obliku nije zabilježena u rječniku Kukljice.

Kovaltūr, m. – prekrivač za krevet. Mletacizam *covertòr* „coperta, sopraccoperta” (VG 260), *coverta* „coverta da leto; coperta o coverta del letto” (DDV 205) ovjeren je u različitim inačicama. *Koveltūr* u Medulinu (RM 107), *kovertūr* u roverskim govorima (RR 127), *kovertūr* na Braču (RBČ 405). Riječ u ovakvu obliku nije potvrđena u Boljunu, Labinu, Grobniku, Kukljici, Novalji te u hvarskim govorima.

Kušīn, m. – jastuk. Mletacizam *cussin* (VG 284; DDV 215) u obliku *kušīn* i njegova umanjenica *kušīnīč* ovjeren je u roverskim govorima (RR 136), u Medulinu (RM 111), Boljunu (RB 112), Labinu (RL 106), Grobniku (RG 337) i Novalji *kušīn* (RN 332). U Kukljici (RK 135) i na Braču (RBČ 424) jastuk je također *kušīn*, a njegova je umanjenica *kušīnēt*. U Rječniku Pitava i Zavale na Hvaru uz *kušīn* koji znači ‘jastučić’ (RPZ 137) nalazimo i leksem *blaziřna* i umanjenicu *blaziřnica* u značenju ‘jastuk/jastučić’ (RPZ 17).

Lancūn, m. – plahta. Leksem je ovjeren u istromletačkom u inačicama *lansol*, *lanziol*, *lanzion*, *lanzul*, *lanzum* (VG 525), *linziol* (VG 544), talijanski *lenzuolo* (DELI 864). Prema Skoku riječ je o dalmato-romanskom leksičkom ostatku od lat. umanjenice na *-olus*, *linteolum* od pridjeva *linteum* ‘platno’ (SKOK II/304). Kao *lancūn/lancūn* i umanjenica *lancunīč* ovjerena je u svim konzultiranim rječnicima, u Boljunu (RB 115), u Labinu (RL 108), Medulinu (RM 114), roverskim govorima (RR 140), u Grobniku (RG 342), Novalji (RN 336), Kukljici (RK 139) u hvarskim govorima (RPZ 139) i na Braču (RBČ 429).

3.4. Uporabni i dekorativni predmeti u spavaćoj sobi

Bonagrācija, ž. – zastornica. Mletacizam *bonagrasia* „palchetto da tende, asta o bastone da tende, telaio da t. (secondo la forma)” (VG 103) *bonagrazia* (DDV 90) ovjeren je u roverskim govorima (RR 36) i u Medulinu (RM 27). Kao *bonagrācije* (ž., pl.) na Braču (RBČ 124) i *bonigrācija* na Hvaru (RPZ 21). Riječ nije zabilježena u RB, RG, RK, RL, RN.

Bukalīn, m. – noćna posuda. Mletacizam *bucal* „vaso da notte, orinale” (VG 124; DDV 85) u obliku *bukal* ovjeren je u Boljunu (RB 19), kao *bukalīn* u Labinu (RL 31), u roverskim govorima (RR 42) i na Braču (RBČ 141). U Novalji (RN 740), Grobniku (RG 694), Kukljici (RK 336), Medulinu (RM 258) noćna je posuda *vřčina*. U hvarskim je govorima samoglasno ř popraćeno vokalom *a* pa ima oblik *vārčina*, *vārčinica* (RPZ 348) i *potřibnica* (RPZ 244). Uvećanicu na *-ina* od *vřč* > *vřčina* ‘tuta, nokšir (Hrvatska)’ = *vārčina* (Šolta), *verčina* (Lovran) kao riječ slavenskoga podrijetla ovjerio je Skok (SKOK III/620).

Koltrīna, ž. – zavjesa. Mletacizam *coltrina* „tenda” (VG 233; DDV 182), umanjenica na *-ina* od *coltra* ‘prekrivač s kojim se pokriva krevet, poplun’ (VG 233; DDV 182) sačuvao se u jednakom obliku u svim konzultiranim čakavskim rječnicima: RN 308, RL 95, RK 121, RB 95, RBČ 389, RM 102, RR 119, RPZ 126, RG 316.

Lampadīna, ž. – žarulja, džepna svjetiljka na baterije. Umanjenica na *-ina* od *lampada*. Mletacizam *lampa* „lāmpada” (VG 523); *lampada* (DDV 358) ovjerena je kao *lāmpa* u Boljunu (RB, 115) i *lāmpa* u Grobniku (RG 343). U Labinu (RL 108), Medulinu (RM 114), roverskim govorima (RR 140), u Novalji (RN 336), Kukljici (RK 137), hvarskim govorima (RPZ 139) i na Braču (RBČ 429) *lampadīna*.

Pikerin, m. – vješalica. Mletačka posuđenica *picarin* „attaccapanni (di diverse forme)” (VG 781) kao *pikarin* ovjerena je u Labinu (RL 163), Medulinu (RM 173) te kao *pikarin* i *pikerin* u roverskim govorima (RR 198). Na Braču je vješalica *pikàbit* (RBC 655) prema mlet. *picatabari* „attaccapanni” (VG 781). U boljunskim govorima *pikàbit* pokriva značenje ‘vješalica’ i ‘ormar za vješanje odijela’ (RB 180), a u Grobniku ‘ormar za vješanje odjeće’ (RG 469). Ovjere za *pikerin/pikarin* ili *pikàbit* nismo našli u rječnicima Kukljice, Novalje i dvaju hvarskih govora.

Žveljarin, m. – budilica, ura. Mletacizam *ŕveiarin* (VG 1127) u obliku *žveljarin* ovjeren je u boljunskim govorima (RB 333), u Labinu (RL 271), Medulinu (RM 279) u roverskim govorima (RR 344), *žvejarin* u Grobniku (RG 748). Na Braču su ovjerena dva oblika *žveljarin* i *žveljerin* (D) (RBČ 1090), a *žveljarin* u Novalji na Pagu (RN 819). U rječniku govora Pitava i Zavale na Hvaru te Kukljice na Ugljanu nema potvrde za ovaj oblik.

4. Zaključak

U članku smo obradili dvadeset leksema koji se odnose na namještaj (5), dijelove kreveta (4), krevetninu (5) te dekorativne i uporabne predmete u spavaćoj sobi (6) mletačkoga podrijetla u mjesnome govoru Hreljića. Mletacizmi su prikupljeni ispunjavanjem upitnika i razgovorom s dvjema obavjesnicama u veljači 2016.

Analizom prikupljenih leksema zaključujemo da su od njih dvadeset i dva iz upitnika samo dva slavenskoga podrijetla: *postelja* i *punjava*, a da je prema neposrednoj etimologiji dvadeset leksema istromletačkoga podrijetla, zapravo istarske varijante venecijanskoga dijalekta, koji se na području Istre govorio dugi niz stoljeća. Taj idiom i danas ima oveci broj govornika, premda su mu status i funkcija nekadašnjega zajedničkoga govora između različitih etničkih i jezičnih skupina otpali, a njegovu je ulogu danas preuzeo hrvatski standardni jezik.

Uspoređujući prikupljene lekseme u Hreljićima s drugim čakavskim govorima u Istri (u Medulinu, Labinu, Boljunu i roverskim govorima), u Grobniku te na jadranskim otocima (u Novalji na Pagu, u Kukljici na Ugljanu, na Braču te Pitavu i Zavali na Hvaru) zaključujemo da se mnogi leksemi rabe i čuvaju u jednakome obliku i značenju kao i u Hreljićima.

U svim smo konzultiranim rječnicima potvrdili devet leksema i njihovih inačica jednakih kao u Hreljićima: *armar/armarun/ormarun*, *lampadina/lampa*, *koltrina*, *šusta/šušta*, *kučeta/kočeta*, *štramac*, *lancun*, *kušin*, *intima/intimela*. Dva su mletacizma ovjerena samo u nekim istarskim idiomima: *špikijera* (samo u roverskim govorima) i *kovaltur* (u Medulinu, roverskim govorima i Boljunu). Šest leksema nije ovjereno u svim konzultiranim rječnicima: *paljarica/pajarica* nije ovjerena u Grobniku i Novalji; *koltra* samo u Kukljici, *žveljarin* u Kukljici i hvarskim govorima, *komo* u Labinu i Grobniku, *bonagracija* u Boljunu, Grobniku, Kukljici, Labinu i Novalji. Za ‘vješalicu’ se u Hreljićima rabi leksem *pikerin/pikarin* kao i u Labinu, Medulinu i roverskim govorima. U boljunskim govorima, u Grobniku i na Braču koristi se *pikabit*. U rječnicima Kukljice, Novalje i Hvara nismo našli ovjere ni za jedan od ovih oblika. Dva leksema (*kašetin* ‘ladica’ te ‘noćni ormarić’

škabelić) imaju različite inačice i značenja od onog u Hreljčima: 1. 'ladica' *kašetin* (Medulin, roverski govori, Labin), *škafetin* (Hvar) i *škabelin* (Grobnik, Boljun, Brač i roverski govori) te 2. 'noćni ormarić' *škabelić* (Boljun, roverski govori, Medulin), *škabel* (Novalja, Medulin), *škabelin* (Kukljica), *komodin* (Labin, Grobnik, Kukljica), *komoncin* (Hvar). Za dva su leksema uz mletacizme u uporabi domaće riječi: *špegalj* : *zrcalo* (Novalja, Kukljica, Grobnik, Brač); *bukalin* : *vrčina/varčina* (Novalja, Grobnik, Kukljica, Medulin, Hvar).

Na koncu, možemo zaključiti da se leksičko nasljeđe koje tradira iz doba Mletačke Republike kao rezultat kulturnoga i intimnoga posuđivanja u semantičkom polju za namještaj u spavaćoj sobi, dijelove kreveta, krevetninu te uporabne predmete i dekoraciju, vrlo dobro čuva još i danas u organskim idiomima od Istre do Hvara, kako je ovo istraživanje pokazalo.

Izvori

- DDV** Boerio, Giuseppe (1856., pretpisak 1998) *Dizionario del dialetto veneziano*, Premiata tipografia di Giovanni Cecchini edit, Venezia.
- DELI** Cortelazzo, Manlio; Zolli Paolo (2008) *Il nuovo ETIMOLOGICO. Dizionario etimologico della lingua italiana. Seconda edizione in volume unico*, Zanichelli, Bologna.
- RB** Francetić, Ivan (2015) *Rječnik boljunskih govora*, Sveučilište Jura Dobrile u Puli, Pula.
- RBC** Šimunović, Petar (2009) *Rječnik bračkih čakavskih govora*, Golden marketnig – Tehnička knjiga, Zagreb.
- RG** Lukežić, Iva; Zubčić, Sanja (2007) *Grobnički govor XX. stoljeća*, Katedra Čakavskog sabora Grobinščine, Grobnik.
- RK** Maričić Kukljčanin, Tomislav (2000) *Rječnik govora mjesta Kukljica na otoku Ugljanu*, Matica hrvatska Zadar, Zadar.
- RL** Milevoj, Marijan (1992) *Gonan po nase, Rječnik labinskog govora*, Vlastita naklada, Labin.
- RM** Peruško, Marija (2010) *Rječnik medulinskoga govora*, Mendula, Medulin.
- RN** Vranić, Silvana; Oštarić, Ivo (2016) *Rječnik govora Novalje na otoku Pagu*, Grad Novalja, Ogranak Matice hrvatske u Novalji, Filozofski fakultet u Rijeci, Novalja.
- RPZ** Barbić, Ante (2011) *Rječnik Pitava i Zavale*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- RR** Kalčić, Slavko; Filipi, Goran; Milovan, Valter (2014) *Rječnik roverskih i okolnih govora*, Matica hrvatska Pazin, Naklada Dominović Zagreb, Znanstvena udruga Mediteran, Pula.
- SKOK** Skok, Petar (1971–1974) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I – IV, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.

VG Rosamani, Enrico (1999) *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istria, in Dalmazia, a Grado e nel Monfalconese*, LINT, Trieste.

Literatura

- Barbić, Ante (2011) *Rječnik Pitava i Zavale*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Bertoša, Miroslav (1995) *Istra: Doba Venecije (XVI. – XVIII. stoljeće)*, Zavičajna naklada „Žakan Juri”, Pula.
- Boerio, Giuseppe (1856, pretisak 1998) *Dizionario del dialetto veneziano*, Premiata tipografia di Giovanni Cecchini edit, Venezia.
- Cortelazzo, Manlio; Zolli Paolo (2008) *Il nuovo ETIMOLOGICO. Dizionario etimologico della lingua italiana. Seconda edizione in volume unico*, Zanichelli, Bologna.
- Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture* (1980) Ur. Karaman, Igor, Školska knjiga, Zagreb.
- Francetić, Ivan (2015) *Rječnik boljunskih govora*, Ur. Sandra Tamaro, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula.
- Kalčić, Slavko; Filipi, Goran; Milovan, Valter (2014) *Rječnik roverskih i okolnih govora*, Matica hrvatska Pazin, Naklada Dominović Zagreb, Znanstvena udruga Mediteran, Pula.
- Lisac, Josip (2003) *Nastanak i razvoj jugozapadnoga istarskog dijalekta*, *Nova Istra*, br. 2, 195–198.
- Lisac, Josip (2009) *Hrvatska dijalektologija 2, Čakavsko narječje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
- Lukežić, Iva; Zubčić, Sanja (2007) *Grobnički govor XX. stoljeća*, Katedra Čakavskog sabora Grobinščine, Grobnik.
- Maričić Kukljičanin, Tomislav (2000) *Rječnik govora mjesta Kukljica na otoku Ugljanu*, Matica hrvatska Zadar, Zadar.
- Milevoj, Marijan (1992) *Gonan po nase, Rječnik labinskog govora*, Vlastita naklada, Labin.
- Muljačić, Žarko (1998) *Tri težišta u proučavanju jezičnih elemenata „stranog” porijekla*, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, br. 23–24, 265–280.
- Peruško, Marija (2010) *Rječnik medulinskoga govora*, Mendula, Medulin.
- Pliško, Lina (2000) *Govor Barbanštine*, Filozofski fakultet u Puli, Pula.
- Pliško, Lina (2007) *Mjesni govor Hreljići*, *Zbornik u čast Ivi Lukežić*, Ur. Silvana Vranić, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, 123–136.
- Pliško, Lina (2007a) *Romanizmi u leksemima za dom i posjed u jugozapadanome istarskome ili štakavsko-čakavskome dijalektu, Čakavska rič*, br. 1–2, 147–159.
- Rosamani, Enrico (1999) *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istria, in Dalmazia, a Grado e nel Monfalconese*, LINT, Trieste.

- Skok, Petar (1971–1974) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I – IV, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Šimunović, Petar (2009) *Rječnik bračkih čakavskih govora*, Golden marketnig – Tehnička knjiga, Zagreb.
- Tamaro, Sandra (2009) O bližoj i krajnjoj etimologiji romanizama iz semantičkoga polja namještaja u govoru Boljuna, *Čakavska rič*, br. 1–2, 105–122.
- Vranić, Silvana; Oštarić, Ivo (2016) *Rječnik govora Novalje na otoku Pagu*, Grad Novalja, Ogranak Matice hrvatske u Novalji, Filozofski fakultet u Rijeci, Novalja.

SUMMARY

Lina Pliško

ROMANCE LOAN WORDS IN HRELJIĆ BEDROOM

In this paper we present the immediate etymology (*etymologia proxima*) of twenty words of Romance origin belonging to the semantic field of furniture (5), bed parts (4), bed linen (5) and decorations and certain objects found (6) in the bedroom. The words have been obtained through field work in the Hreljići area, and attestations of these words were sought in dictionaries of the speech of the north Adriatic (Boljun, Grobnik, Labin, Medulin, Roveria dialects) as well as the south Adriatic, primarily island, regions (Ugljan, Pag, Brač, Hvar).

On the basis of the analysis of all the words obtained, it may be concluded that only two words from the questionnaire are of Slavic origin: *postelja* and *punjava*, and that, according to the immediate etymology, twenty words are of Istro-Venetian origin, i.e. from the Istrian variants of the Venetian dialect, which has been spoken in the region of Istria for centuries. This idiom is still spoken by many today, although it no longer serves as a *lingua franca* among the several ethnic and language groups living in the area as it once did: nowadays its role has been taken over by the standard Croatian language.

By comparing the words obtained from Hreljići with those from other Čakavian dialects in Istria (in Medulin, Labin, Boljun and Roverian dialects), in Grobnik, as well as those from the southern Adriatic islands (Novlja on the island of Pag, Kukljica on the island of Ugljan, Brač, as well as Pitava and Zavala on Hvar), we have concluded that many words are used and have been preserved in the same form and with the same meanings that can be found in the dialect of Hreljići.

In all the dictionaries we have consulted, nine words and their variants corresponding to those in Hreljići have been attested: *armar/armarun/ormarun*, *lampadina/lampa*, *koltrina*, *šusta/šušta*, *kučeta/kočeta*, *štramac*, *lancun*, *kušin*, *intima/intimela*. Two attested words of Venetian origin have only been found in certain Istrian idioms: *špikijera* (only in Roverian dialects) and *kovaltur* (in Medulin, the Roverian dialects and Boljun). Six words were not attested in all of the dictionaries we consulted: *paljarica/pajarica* are not attested in Grobnik and Novalja; *koltra* can only be found in Kukljica, *žveljarin* only in Kukljica and some of the dialects of Hvar, *komo* in Labin and Grobnik, *bonagracija* in Boljun, Grobnik, Kukljica, Labin and Novalja. In Hreljići the word for 'clothes hanger' ('vješalica' in standard Croatian) is *pikerin/pikarin*, i.e. the same as in Labin, Medulin and the Roverian dialects. In the dialects of Boljun, in Grobnik and on the island of Brač the word used is *pikabit*. In the dictionaries of Kukljica, Novalja and Hvar we found no attestations of any of these forms. Two words (*kašetin* 'drawer' and *škabelić* 'commode') have different variants and meanings that differ from those in Hreljići: 1. 'drawer' *kašetin* (Medulin, Roverian dialects, Labin), *škafetin* (Hvar) and *škabelin* (Grobnik, Boljun, Brač and Roverian dialects) and 2. 'commode' *škabelić* (Boljun, Roverian dialects, Medulin), *škel* (Novalja, Medulin), *škabelin* (Kukljica), *komodin* (Labin, Grobnik, Kukljica), *komoncin* (Hvar). There are two words for which the Croatian and Venetian variants are used: *špegalj* : *zrcalo* ('mirror') (Novalja, Kukljica, Grobnik, Brač); *bukalin* : *vrčina/varčina* ('jug') (Novalja, Grobnik, Kukljica, Medulin, Hvar).

In conclusion, what can be stated is that the lexical heritage from the period of the Venetian Republic pertaining to the semantic field of bedroom furniture, bed parts, bed linen, as well as the decorations and various objects found in the bedroom included here, as a result of cultural and intimate borrowing, has been well preserved and can still be found in the organic idioms from Istria to Hvar, as our research has demonstrated.

Key words: *immediate etymology; etymologia proxima; Čakavian lexicon; Hreljići; SW Istrian dialects; Romance loanwords*